

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΤΟ
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ**

Αθήνα, 11.12.2024

Αριθμός Γνωμοδότησης 137/2024

Αριθμός Ερωτήματος: Το έγγραφο με αριθμό πρωτ. 25186/18.06.2024 του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου (Ε.Μ.Π.), της Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών, του Τμήματος Διαχείρισης Περιουσίας, σε συνδυασμό προς το από 12.06.2024 ενημερωτικό σημείωμα της ίδιας Υπηρεσίας.

Περίληψη ερωτήματος: Ερωτάται, αν υφίσταται δυνατότητα έντοκου δανεισμού μεταξύ των κληροδοτημάτων του Ε.Μ.Π. Σ.Χ. και Χ.Π. με αποπληρωμή του δανείου εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, για την αποκατάσταση ακινήτου και μετατροπή του σε Μουσείο Μαθηματικών

Ιστορικό:

Από το πραγματικό, το οποίο παρατίθεται στο εξεταζόμενο ερώτημα, σε συνδυασμό προς τα λοιπά στοιχεία του υπηρεσιακού φακέλου που το συνοδεύουν, προκύπτουν τα κατωτέρω :

1. Μεταξύ των τριάντα πέντε δωρεών και κληροδοτημάτων που διαχειρίζεται το Ε.Μ.Π και τα οποία εποπτεύονται από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής, περιλαμβάνεται και το κληροδοτήμα Σ.Χ. Ο σκοπός της σύστασης του κληροδοτήματος αυτού, κατ' επιθυμία της διαθέτιδος, όπως αυτή εκφράζεται στην από 1-11-1898 διαθήκη της, είναι η χορήγηση υποτροφιών σε σπουδάζοντες φοιτητές. Το κληροδοτήμα Σ. Χ. διαθέτει χρηματική επάρκεια, τόσο σε λογαριασμό όψεως, όσο και σε προθεσμιακούς

λογαριασμούς στην Εθνική Τράπεζα Ελλάδος, καθώς και μετοχές και ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου.

Εξ ετέρου το κληροδότημα Χ. Π. είναι «ελεύθερο», δηλαδή ο διαθέτης δεν έχει θέσει συγκεκριμένη επιθυμία στη διαθήκη του, επαφιεμένου προς τούτο στη διοίκηση του Ιδρύματος, το οποίο διαθέτει και την οικονομική διαχείριση αυτού. Με την από 18-04-2008 απόφαση της Συγκλήτου του Ε.Μ.Π. αποφασίστηκε, όπως από τα έσοδα του κληροδοτήματος εκτελούνται τα κάτωθι: α) Χορήγηση βραβείων προπτυχιακών φοιτητών όλων των Σχολών του Ιδρύματος που αριστεύουν στα μαθηματικά (15%), β) Χορήγηση υποτροφιών σε Υ.Δ. του Τομέα Μαθηματικών (35%), γ) Ενίσχυση ερευνητικών δραστηριοτήτων Τομέα Μαθηματικών (15%), δ) Δημιουργία αποθεματικού για συντήρηση, επισκευές και πληρωμή φόρων (15%) και ε) Αποταμίευση για τη μελλοντική ίδρυση Σπουδαστηρίου στη μνήμη Χ.Π.

Δεδομένου, όμως, ότι τα έσοδα του κληροδοτήματος δεν επαρκούν για την κάλυψη του κόστους εργασιών και αποκατάστασης ακινήτου του, που βρίσκεται επί των οδών Ηρώδου Αττικού και Θρασυβούλου 2 στο Χαλάνδρι, προκειμένου αυτό να μετατραπεί σε Μουσείο Μαθηματικών, δημιουργήθηκε ο προβληματισμός στην Υπηρεσία, εάν είναι νόμιμη ενέργεια η έντοκη δανειοδότηση του πρώτου κληροδοτήματος προς το δεύτερο για την πραγματοποίηση του αναφερόμενου σκοπού.

Νομοθετικό Πλαίσιο

2. Με τις διατάξεις του άρθρου 109 του **Συντάγματος**, ορίζονται τα εξής :

Άρθρο 109

«1. Δεν επιτρέπεται η μεταβολή του περιεχομένου ή των όρων διαθήκης, κωδικέλλου ή δωρεάς, ως προς τις διατάξεις τους υπέρ του Δημοσίου ή υπέρ κοινωφελούς σκοπού.

2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η επωφελέστερη αξιοποίηση ή διάθεση, για τον ίδιο ή άλλο κοινωφελή σκοπό, εκείνου που καταλείφθηκε ή δωρήθηκε, στην περιοχή που καθόρισε ο δωρητής ή ο διαθέτης ή στην ευρύτερή της περιφέρεια, όταν βεβαιωθεί με δικαστική απόφαση ότι η θέληση του διαθέτη ή του δωρητή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, για οποιονδήποτε λόγο, καθόλου ή κατά το μεγαλύτερο μέρος του περιεχομένου της, καθώς και αν μπορεί να ικανοποιηθεί πληρέστερα με τη μεταβολή της εκμετάλλευσης, όπως νόμος ορίζει».

3. Με τις διατάξεις των άρθρων 10 και 50 του **ν. 4182/2013** «Κώδικας κοινωφελών περιουσιών, σχολαζουσών κληρονομιών και λοιπές διατάξεις» (Α' 185) ορίζονται τα ακόλουθα:

Άρθρο 10 Ερμηνεία συστατικών πράξεων – Μεταβολή σκοπού:

«1. Περιουσίες που καταλείπονται υπέρ κοινωφελών σκοπών αξιοποιούνται κατά τον τρόπο που όρισε ο διαθέτης ή δωρητής. Απαγορεύεται η μεταβολή τόσο των παραπάνω κοινωφελών σκοπών όσο και του τρόπου και των όρων διαχείρισης της περιουσίας, καθώς και των ορισμών για τον τρόπο διοίκησής της.

2. Αν υπάρχει αμφιβολία περί του περιεχομένου της βούλησης του διαθέτη ή δωρητή ή αμφισβήτηση επ' αυτού, αυτή επιλύεται από το αρμόδιο κατ' άρθρο 825 Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας δικαστήριο.

3. Το κατά την προηγούμενη παράγραφο δικαστήριο αποφαίνεται επίσης, κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, επί του εάν η βούληση του διαθέτη ή δωρητή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, για οποιονδήποτε λόγο, καθόλου ή κατά το μεγαλύτερο μέρος της, και καθορίζει τον τρόπο της επωφελέστερης ή ασφαλέστερης αξιοποίησης της περιουσίας, καθώς και το σκοπό και την περιοχή για την οποία πρέπει αυτή να διατεθεί. Αν μετά την έκδοση της δικαστικής απόφασης του προηγούμενου εδαφίου, ο τρόπος αξιοποίησης που επετράπη με αυτή κατέστη για οποιονδήποτε λόγο ανέφικτος, είναι δυνατή η αξιοποίηση της περιουσίας, σύμφωνα με τον τρόπο που περιέγραψε ο διαθέτης ή ο δωρητής, χωρίς να απαιτείται η έκδοση νέας απόφασης, με απόφαση του οργάνου διοίκησης της περιουσίας που κοινοποιείται στην αρμόδια αρχή εντός τριάντα (30) ημερών.

Άρθρο 50

3. εδ. α: Αν δεν προσδιορίζεται ειδικότερα ή δεν συνάγεται επαρκώς από τη συστατική πράξη ο επιδιωκόμενος σκοπός, θεωρείται ότι η περιουσία έχει καταλειφθεί για την εξυπηρέτηση του σκοπού, που επιδιώκει κατά τον προορισμό του το νομικό πρόσωπο και εντάσσεται στην υπόλοιπη περιουσία του».

4. Με τις διατάξεις των άρθρων 173 και 806 του **Αστικού Κώδικα** ορίζονται τα παρακάτω:

Άρθρο 173 Ερμηνεία της δήλωσης:

«Κατά την ερμηνεία της δήλωσης βουλήσεως αναζητείται η αληθινή βούληση χωρίς προσήλωση στις λέξεις.

Άρθρο 806 Έννοια:

Με τη σύμβαση του δανείου ο ένας από τους συμβαλλομένους μεταβιβάζει στον άλλον κατά κυριότητα χρήματα ή άλλα αντικαταστατά πράγματα, και αυτός έχει υποχρέωση να αποδώσει άλλα πράγματα της ίδιας ποσότητας και ποιότητας».

Ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων:

Από τις προαναφερόμενες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς, αλλά και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και όλου του νομικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσονται, του σκοπού που εξυπηρετούν και την υπαγωγή σ' αυτές των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν υπόψη μας από την ερωτώσα υπηρεσία, συνάγονται τα ακόλουθα:

5. Κατά τη διάταξη του άρθρου 109 παρ.1 του Συντάγματος, δεν επιτρέπεται η μεταβολή του περιεχομένου ή των όρων διαθήκης, κωδικοποίηση ή δωρεάς, ως προς τις διατάξεις τους υπέρ του Δημοσίου ή υπέρ κοινωφελούς σκοπού. Η συνταγματική αυτή διάταξη αποβλέπει στην προστασία και κατοχύρωση της θέλησης των διαθετών και δωρητών και εναντίον των πράξεων της Πολιτείας, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που έχουν νομοθετικό περιεχόμενο και σύμφωνα με αυτή δεν επιτρέπεται κατ' αρχήν, η μεταβολή του σκοπού περιουσίας που έχει ταχθεί υπέρ του Δημοσίου ή προς εξυπηρέτηση κοινής ωφελείας, όχι μόνο με διατάγματα, αλλά ούτε και με νόμο (ΟΛΑΠ 1241/1979, ΑΠ 1352/2023, 1547/2010). Κατ' εξαίρεση, όμως, επιτρέπεται, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου του Συντάγματος, η επωφελέστερη αξιοποίηση ή η διάθεση του καταλειφθέντος ή δωρηθέντος περιουσιακού στοιχείου, υπέρ του ίδιου ή άλλου (συγγενούς) κοινωφελούς σκοπού, στην ίδια περιοχή που όρισε ο διαθέτης ή ο δωρητής, ή στην ευρύτερη περιφέρειά της, όταν βεβαιωθεί με δικαστική απόφαση, είτε ότι η θέληση του διαθέτη ή του δωρητή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί για οποιοδήποτε λόγο, καθόλου ή κατά το μεγαλύτερο μέρος του περιεχομένου της, ως προς τον ορισθέντα σκοπό, είτε ότι η θέληση αυτή μπορεί να ικανοποιηθεί πληρέστερα με τη μεταβολή της εκμετάλλευσης του υπ' όψη περιουσιακού στοιχείου, όπως ειδικός νόμος θα ορίσει (ΑΠ 1355/2017). Γίνεται δεκτό, πάντως, ότι για την εφαρμογή της διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 109 του Συντάγματος και, συναφώς της παραγράφου 3 εδ. α' του άρθρου 10 του ν. 4182/2013, η αδυναμία πραγμάτωσης του σκοπού του διαθέτη ή δωρητή πρέπει να είναι οριστική και να μην έχουν δημιουργηθεί, απλώς, προσωρινά προσκόμματα, όπως π.χ. η ύπαρξη προσωρινής οικονομικής δυσπραγίας (βλ. σχετικά Καράκωστα «Κληρονομικό Δίκαιο», εκδ. 2018, σελ. 664).

6. Εξάλλου, κατά την παρ. 1 του άρθρου 10 του εκτελεστικού της ως άνω συνταγματικής διάταξης ν. 4182/2013, περιουσίες που καταλείπονται υπέρ κοινωφελών σκοπών αξιοποιούνται κατά τον τρόπο που όρισε ο διαθέτης ή ο δωρητής. Απαγορεύεται η μεταβολή τόσο των παραπάνω κοινωφελών σκοπών, όσο και του τρόπου και των όρων διαχείρισης της περιουσίας, καθώς και των ορισμών για τον τρόπο διοίκησής της, ενώ κατά την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, αν υπάρχει αμφιβολία περί του περιεχομένου της

βούλησης του διαθέτη ή δωρητή, ή αμφισβήτηση επ' αυτού, αυτή επιλύεται από το αρμόδιο κατ' άρθρο 826 ΚΠολΔ δικαστήριο, δηλαδή το Εφετείο της έδρας της Αποκεντρωμένης Διοίκησης που εποπτεύει την κοινωφελή περιουσία, κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, κατόπιν αίτησης του Υπουργού των Οικονομικών ή του αρμοδίου εκ του σκοπού Υπουργού ή του υπέρ η κοινωφελής περιουσία νομικού προσώπου ή παντός έχοντος έννομο συμφέρον. Το πιο πάνω δικαστήριο αποφαινεται επίσης, κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, επί του εάν η βούληση του διαθέτη ή δωρητή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, για οποιονδήποτε λόγο, καθόλου ή κατά το μεγαλύτερο μέρος της και καθορίζει τον τρόπο της επωφελέστερης ή της ασφαλέστερης αξιοποίησης της περιουσίας, καθώς και τον σκοπό και την περιοχή για την οποία πρέπει αυτή να διατεθεί (ΑΠ 2013/2014). Δηλαδή, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο, να κρίνει τις ως άνω υποθέσεις, με τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, στις ακόλουθες αποκλειστικά περιπτώσεις: α) εάν η θέληση του διαθέτη περιουσίας υπέρ κοινωφελούς σκοπού έχει καταστεί (οριστικά) απραγματοποίητη εν όλω ή κατά το μεγαλύτερο μέρος της, ώστε θα πρέπει να επιτραπεί η ικανοποίηση με την αφιερωθείσα περιουσία άλλου συγγενούς και εφικτού κοινωφελούς σκοπού, β) εάν η θέληση του διαθέτη, στο πλαίσιο του ταχθέντος από αυτόν κοινωφελούς σκοπού ή του επιτρεπόμενου κατά την προηγούμενη περίπτωση νέου παρόμοιου εφικτού κοινωφελούς σκοπού, μπορεί να ικανοποιηθεί καλύτερα με μεταβολή της εκμετάλλευσης της αφιερωθείσας περιουσίας ή μέρους της, ώστε να αξιοποιηθεί ή να διατεθεί αυτή με επωφελέστερο τρόπο και γ) εφόσον ανακύπτει ανάγκη ερμηνείας της διαθήκης λόγω αμφιβολίας ή αμφισβήτησης σχετικά με τον τρόπο της εκκαθάρισης και, γενικά, της διαχείρισης και της εκτέλεσης της αφιερωμένης στον κοινωφελή σκοπό περιουσίας (ΑΠ 1267/2023, 217/2021, ΑΠ 989/2020, ΑΠ 338/2020).

7. Περαιτέρω, από τις διατάξεις του άρθρου 173 ΑΚ προκύπτει ότι, κατά την ερμηνεία των διαθηκών, αναζητείται, χωρίς προσήλωση στις λέξεις, η αληθινή του διαθέτη βούληση, κατά την υποκειμενική τούτου άποψη και όχι κατά την αντικειμενική έννοια, υπό την οποία θα την αντιλαμβάνονταν οι τρίτοι κατά τη συναλλακτική καλή πίστη, πλην, όμως, έδαφος για τέτοια ερμηνεία παρέχεται μόνον αν είναι ασαφές το έγγραφο της διαθήκης, οπότε μπορούν να ληφθούν υπόψη και στοιχεία εκτός αυτής κείμενα, όχι δε και όταν, από το περιεχόμενο της διαθήκης και μόνο και χωρίς τίποτε άλλο, προκύπτει με σαφήνεια η επιθυμία του διαθέτη. Συνεπώς, προσφυγή σε ερμηνεία της διαθήκης συγχωρείται μόνο, αν το Δικαστήριο διαπιστώσει, έστω και εμμέσως, κενό ή ασάφεια στο περιεχόμενό της (ΑΠ 850/2021, 215/2021, 29/2019, 512/2018, 1826/2017, 276/2014 και 1243/2013) ενώ,

αντίθετα, τέτοιο έδαφος δεν παρέχεται, όταν η διατύπωση αυτής είναι απολύτως σαφής και αποδίδει ευθέως αυτό που ήθελε ο διαθέτης (ΑΠ 298/2017) ή όταν ο διαθέτης δεν έχει καθόλου εκφραστεί (ΑΠ 337/1999).

8. Περαιτέρω, από τη διάταξη του άρθρου 806 ΑΚ προκύπτει ότι η σύμβαση δανείου, η οποία είναι ετεροβαρής, καταρτίζεται με τη μεταβίβαση της κυριότητας του δανείσματος στον οφειλέτη (ΑΠ 529/2022, ΑΠ 917/2020).

9. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, όπως έχει αναφερθεί ανωτέρω, στο κληροδοτήμα Χ.Π. ο διαθέτης στην από 16-8-1952 ιδιόγραφη διαθήκη του, η οποία έχει δημοσιευθεί στο Πρωτοδικείο Αθηνών με το υπ' αριθμ. 2461/21-10-1976 πρακτικό του, εγκατέστησε το Ε.Μ.Π. γενικό κληρονόμο του, χωρίς να έχει προσδιορίσει σ' αυτή τον (κοινοφελή) σκοπό, για τον οποίο διέθεσε την περιουσία του. Για αυτό το λόγο και κατ' εφαρμογή του ερμηνευτικού κανόνα, ο οποίος θέσπιζε με τη διάταξη του άρθρου 50 παρ. 3 εδ. α' του ν. 4182/2013, θεωρείται ότι αυτή έχει καταλειφθεί για την εξυπηρέτηση του σκοπού, που επιδιώκει το υπ' όψη Πανεπιστημιακό Ίδρυμα. Έτσι, με την υπ' αριθμ. 16/18.4.2008 απόφαση της Συγκλήτου έχουν προσδιοριστεί οι επί μέρους σκοποί, οι οποίοι θα εξυπηρετηθούν από την αξιοποίηση των περιουσιακών στοιχείων του κληροδοτήματος. Ο προσδιορισμός έχει λάβει χώρα κατά τρόπο σαφή και ορισμένο. Η διοίκηση, στο πλαίσιο της οικονομικής διαχείρισης του κληροδοτήματος, ενδιαφέρεται να επισκευάσει-αποκαταστήσει συγκεκριμένο ακίνητο, προκειμένου να στεγάσει Μουσείο Μαθηματικών. Επικαλείται, όμως, ενεστώσα οικονομική δυσχέρεια για να πραγματοποιήσει το έργο αυτό και έχει αποφασίσει να καταφύγει σε έντοκη δανειοδότηση από το έτερο κληροδοτήμα Σ.Χ., που φέρεται να διαθέτει οικονομική ευρωστία. Σύμφωνα με τα ανωτέρω, τέτοια ενέργεια δεν απαγορεύεται, δεδομένου ότι θα συμβάλλει στην πραγματοποίηση της βούλησης του διαθέτη Χ.Π., όπως έχει αποκρυσταλλωθεί στην ως άνω απόφαση της Συγκλήτου του Ε.Μ.Π., η οποία δεν έχει καταστεί απραγματοποίητη από οικονομικής πλευράς, αφού η παρουσιαζόμενη σημερινή δυσκολία εκτιμάται ως προσωρινή, δεδομένου ότι, σύμφωνα με την ερωτώσα υπηρεσία, το ποσό του δανείου πρόκειται να αποπληρωθεί μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα και μάλιστα έντοκα. Αυτονόητη, πάντως, προϋπόθεση για τη σύναψη του εν λόγω δανείου είναι με την κατάρτιση αυτού να μην αναιρείται εν όλω ή εν μέρει η πραγματοποίηση του σκοπού του δανείζοντος κληροδοτήματος.

Απάντηση

10. Κατά συνέπεια των όσων έχουν αναφερθεί παραπάνω η απάντηση στον προβληματισμό της ερωτώσας υπηρεσίας είναι ότι:

Υπό το συγκεκριμένο ιστορικό, είναι επιτρεπτή η έντοκη δανειοδότηση του κληροδοτήματος Χ.Π. από το κληροδότημα Σ.Χ., προκειμένου να αποκατασταθεί το αναφερόμενο ακίνητο και να μετατραπεί σε Μουσείο Μαθηματικών, δεδομένου ότι η σημερινή οικονομική δυσχέρεια για την υλοποίηση αυτού του έργου εμφανίζεται ως προσωρινή. Απαραίτητη, πάντως, προϋπόθεση για τη σύναψη του υπ' όψη δανείου είναι να μην αναιρείται ή δυσχεραίνεται εν όλω ή εν μέρει με την κατάρτισή της η πραγματοποίηση του σκοπού του δανείζοντος κληροδοτήματος.

Ο Νομικός Σύμβουλος του Κράτους

Περικλής Αγγέλου